

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in okolico Cook Co. \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inosestevstvo \$9.00. Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.—Rokopisi dopisov in nenaročnih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil polnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-39 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (Novembra 30, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pono-vite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Kompanijski unionizem v politiki

Amerika je edina industrijska dežela na svetu s politično demokracijo, ki je brez močne delavske ali socialistične stranke. Tukaj še vedno velja burževsko pravilo, da kapitalist in delavec, farmar in bankir, siromak in bogatin, izkoriščevalec in izkoriščani imata v politiki iste interese in glasujeta za iste kandidate na listi te ali druge kapitalistične stranke.

Moč glasovnice se v tej veliki deželi—na eni strani silno bogata in razkošna, na drugi pa revna in v času gospodarske krize brezposelna in tudi lačna—moč glasovnice se s strani delovnih mas še vedno izraža v tradicionalnem političnem geslu: "Nagradi prijatelja in kaznuj sovražnika," ali pa tudi na samih obljubah, kaj vse bo ta ali oni storil, ako bo izvoljen. Ker navadno ostane le pri obljubah, se pri prihodnjih volitvah "suvereni" državljani zaženejo, da pomečejo "kruke ven" in izvolijo zopet "dobre" kandidate.

To se ponavlja od volitev do volitev, iz leta v leto. Pes se v krogu lovi za lastni rep in ostane vedno na istem mestu. V tej igri, po volitvah navadno postane razočaran, toda politično ne modrejši. Dasi se zelo jezi na korumpirane politične mašine in zabavlja čez one, za katere je glasoval ali celo agitiral, toda ob prihodnjih volitvah je vse to pozabljeno in zopet pleše v starem kolobarju.

Mnogi si tudi ustvarijo Mojzesa, za katerim so pripravljeni drveti čez drn in strn. Ako se pozneje izkaže, da niso dobili "dveh kar v vsako garažo" in pečenih kokoši na steherno mizo, marveč kronično brezposelnost, iz katere jih je začasno rešila le globusna vojna, tedaj je zopet razočaranje in zopet iščejo drugega političnega odrešenika, ako s stari niso več zadovoljni.

Taka je približno politična "zrelost" ameriških delovnih mas in malomeščanstva. Svojih interesov se zavedajo le kapitalisti, gospodarji Amerike in pa njih politični in intelektualni valpeti, ki tvorijo ali služijo korumpiranim mašinam starih strank. Nagrada teh valpetov so bolj ali slabše plačane politične službe, ali pričakovane teh služb. Delovno ljudstvo pa pridno drži bisago.

Ta politična nezrelost delovnih mas v tej deželi je zopet v polnem cvetju v sedanjih volilnih kampanjah. Sploh letos še bolj bujno cvete kot je cvetela kdaj v zadnjem pol stoletju. Iz svojih razlogov so se ji pridružili letos tudi "komunisti," ki imenitno ribarijo v kalnem.

Tudi mnogi bivši socialisti in progresivci so postali pravi kapitalistični valpeti—nekateri radi služb ali političnih aspiracij, drugi, ker so izgubili vero v ideje in nauke, katere so nekoč izpovedovali. Oprjeli so se kapitalističnega šablonizma in kompanijskega političnega unionizma in zdaj zavajajo še druge. Še več: v opravičevanje svoje politične degeneriranosti skušajo metati blato tudi na one, ki se verujejo v velike ideje in nauke. Oslepeli so toliko, da ne vidijo, da more svet ozdraviti in se izveči iz pekla edino le, ako se oprime velikih idej in naukov demokratičnega socializma. Kdor misli, da bo prišlo do uresničenja teh idej skozi kakšno kapitalistično stranko, ki je nekaj let slučajno paradržala pod znamko "new deal," se zelo moti in je pozabil, kar se je kdaj naučil iz življenja.

Med temi je tudi precej naših, drugače delavsko zavednih in dobro mislečih delavcev, katerim predvsem veljajo te besede. Ne mislimo, da bomo koga spreobrili in jih zopet privedli nazaj na pots načel in principov. Ako so ozdravljivi, jih bodo mogli ozdraviti le dogodki prihodnjih let in nobene besede. Izkušnje so najboljše šola. Tragično je le, da se ljudje tako malo uče iz izkušenj. Toda kdor neče biti razočaran, kakor tudi ne kriv zavajanja drugih, naj ne pozabi, da načela in principi še vedno veljajo, da je načelna politika edina zdrava in iz daljšega vidika tudi najbolj koristna delavstvu in človeštvu. Brez nje se utopite v gnojnici političnega oportunitizma najslabše vrste.

Zavedamo se, da je drvenje proti deročemu toku zelo nevhvaležno in navidezno tudi neplodno delo. Pravimo navidezno, kajti v realnosti morete preprečiti škodljivo poplavo edino s tem, ako se toku postavite po robu in ga zajezite. To pravilo velja tako na polju aplicirane vede kot tudi na polju narodnega gospodarstva, ki ga usmerja politika. In deroči tok morete zajeziti le, ako ste dovolj močni; če niste, vas seveda tok pobere in odnese s seboj.

Iz tega vidika gledamo tudi na tekočo volilno kampanjo, ki je po vsebini in politični vzgoji ena izmed najbolj praznih. Suče se le okrog dveh osebnosti, Roosevelta in Deweya, ne okrog perečih notranjih in zunanjih problemov, pred katerimi se nahaja dežela. Razlog za to je, ker ni toliko močne opozicijske ali tretje-stranke, ki bi kaj štela.

V prejšnjih predsedniških kampanjah je vsaj socialistična stranka nekaj štela in silila pred javnost razpravo o važnih gospodarskih in socialnih problemih. Proti kapitalizmu in socialnim krivicam so grmeli tudi komunisti. Slednji so se popolnoma poburževali, socialistična stranka je pa šibka in radi strogih volilnih zakonov v mnogih državah siloh ni na glasovnici. Vendar bi pa milijon glasov, oddanih za njen program, več štelo kot bodo šteli vsi delavski glasovi, oddani za to ali drugo kapitalistično stranko.

Ameriško delavstvo se je pravilno naučilo ocenjevati kompanijski unionizem v tovarni. Spoznalo je, da je le goljufija in da so kompanijske unije le orodje bossov. Toda tudi kompanijski unionizem v politiki ni nič boljši. V resnici je še bolj slepien, ker v bistvu uči, da so interesi kapitalista in delavca, farmarja in bankirja, siromaka in bogatina enaki. Zato bo tej vojni sledila še večja brezposelnost kot je bila pred njo, na naj bo izvoljen Roosevelt ali Dewey. In sklenili bodo tudi tak mir, da se bo človeštvo zjokalo in še krvavelo.

Glasovi iz
naselbin

POROČILO O CLEVELANDSKI KATASTROFI

Cleveland, O. — Čitali ste v ameriških časopisih in slišali po radiu o strahoviti požarni katastrofi, ki je zadela mesto Cleveland v petek, 20. oktobra. Eksplozija, ki je zanelila velik ogenj, se je zgodila v bližini slovenske naselbine, to je na 62. cesti, kjer se nahaja plinska družba East Ohio Gas Co. Eksplozirali so veliki rezervoarji, v katerih je bil tekoči plin.

Računa se, da je bilo prizadetih okoli 40 do 44 blokov, kjer stanujejo skoro sami Slovenci in nekaj Hrvatov. Hiš pa je zgorelo ali se porušilo približno 250. Na tisoče in tisoče ljudi je ostalo brez strehe. Človeka groza strese, ko gleda na razdejani prostor.

Danes, ko to pišem (28. oktobra), so našli 135 žrtev, a identifikiral so jih komaj 61. Ostali so tako obžgani ali pa sežgani, da se jih ne more spoznati. V raznih bolnišnicah pa leži mnogo oseb, ki so bile obžgane. Nekateri so težko poškodovani in marsikateri je že podlegel opeklinam.

Mesto Cleveland ni bilo še v svoji zgodovini tako prizadeto, kotga je prizadela ta strašna katastrofa. Leta 1908 je Cleveland zadela tudi velika katastrofa, ko je v ljudski šoli na 52. cesti zgorelo 270 nedolžnih otrok. Čudno pa je, da je tudi v tisti nesreči izgubilo življenja največ slovenskih otrok.

Vzroki eksplozije plinskih rezervoarjev niso znani. Nične ne ve, ali noče vedeti, kaj je povzročilo eksplozijo. Najbrže se ne bo nikoli izvedelo. Sušila pa se, da je eden rezervoarjev, puščal tekoči plin že precej časa. Ali je to resnica ali ne, je težko reči. Vse kaže, da je plin uhajal in se vžgal v zraku, nakar je nastala strahovita eksplozija in razglašalo je prvi rezervoar, nato pa vsled velike vročine, ki je nastala po eksploziji, je razneslo še drugi rezervoar. Goreči plin je nato zanelil ogenj na vseh straneh. Drugi rezervoar je eksplodiral šele ob devetih zvečer istega dne. A čudež vseh čudežev je bil, da se nista raznesla ostala dva rezervoarja, kajti vročina je bila neznosna.

Ogenj bi prizadel še veliko več škodo, ako bi pihal severni veter, to je od jezera proti jugu. Vedeti je treba, da je plinski požar veliko hušji kot navaden in ga je skoro nemogoče kontrolirati, kajti plameni leti in švigajo v zraku na vse strani.

Sreča v nesreči je bila, ker nista eksplodirala ostala tanka. Ako bi, potem bi bila tista okolica popolnoma uničena. Prav tako je bila velika sreča, ker so bili otroci v času razstrelbe v šoli.

Gasilci, policija in druge organizacije so se imenitno izkazale pri reševalnem delu. Komaj je izbruhnil požar, a so bili na licu mesta mnogi policisti, gasilci in osebje Rdečega križa. V nurovni naglici so švigali sem in tja, dajali povelja, nudili pomoč ranjenecem in odpeljavali mrtvece. Tudi ambulančni avtomobili so drveli gori in doli. Bilo je tudi veliko zdravnikov in bolničarj. Takoj so pripravili več prostorov za ranjence, glavni stan pa je bila Wilsonova šola na 55. cesti. Tam so nekateri brezdomci tudi prenočili.

Veliko poguma in hrabrosti je pokazala clevelandška policija in prav tako gasilci. Neutrudljivo so vršili delo v bližini eksplozije in podili ljudi iz gorečih hiš. Ljudje so silile v hiše, da bi rešili denar in razne listine in dokumente. Policisti so imeli polne roke dela, da so jih stran odgnali, nekatere celo s silo. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da so v ozračju vse povsod letali goreči plazi plina in kogar je plaz zadel, je zgorel.

Poleg letedečega gorečega plina so bile še druge nevarnosti in strahote. Plinske cevi pod tlakom so eksplodirale in povzročile veliko nesreč, še več pa strahu in bobnenja. Nične ni vedel kje bo kaka cev razpočila in vrgla v zrak človeka ali pa ambulančni avtomobil. Taka eksplozija je razdejala cesto na 62. cesti in St. Clair ave. in poulči-

no progo. Promet v tem kraju je bil ustavljen več dni.

Najbolj prizadete so tri ulice. Te so: 61., 62. in Carry ave. Na teh ulicah so razdejane skoro vse hiše in poslopja, izjem je le nekaj. Delno so poškodovane tudi 63. cesta, 55. in St. Clair ave. med 62. in 55. cesto. Pritisk zrak je razbil tudi nekaj šip v Slovenskem narodnem domu na 64. cesti. Tiskarna Enakopravnost tudi ni trpela posebne škode razen izloženih oken, ki jih je vrglo ven. Tiskarna Ameriške domovine in poslopje tudi ni poškodovano. Tudi Grdinov pogrebni zavod ni bil razdejan. Nekaj škode pa je na Knausovem polju, v katerem se nahaja The North American banka. Pogorela pa je Grdinova dvorana na St. Clair ave.

Vsega priznanja je vreden clevelandski župan Frank Lausche. Ob času katastrofe je bil na agitaciji kot kandidat za gubernerja države Ohia. Takoj je prihitel v Cleveland in se podal na kraj nesreče in tolažil nesrečne rojake in druge. Kjer koli je mogel, je pomagal, svetoval in ukazoval. Vsa čast in priznanje našemu županu!

Prihodnjič nadaljujem spis o clevelandski katastrofi.

Anton Jankovič.

IGRANJE ZA DENAR

Brookfield, Mo. — Ze večkrat sem nameraval na kratko opisati igranje za denar. V tovarni, v mestu Monroeju, Mich., kjer sem delal, so delavci trpili neprestano igrati. "Mož ali cifra?", so vzklikali, stivali in izgubljali.

Stavili so od pet centov do dolarja, nekateri strastni igralci pa celo do pet dolarjev. Včasih se igrali za denar celo med delom in čestokrat po delu. Neki delavec mi je pravil, da so pričeli igrati kvarte takoj po delu, namesto da bi šli domov, se skrili v kakšen kotiček in igrali skozi vso noč. Nekoč je neki delavec v eni noči prigaral 600 dolarjev.

Tedaj so delali v tisti tovarni skoro sami strastni igralci. Služili so lep denar, a ga takoj za-fučkali.

Razne hazardne igre so se raz-pasle po vsej Ameriki. Ko sem se pred kratkim vozil z busom sem videl skoro na vsaki avto-busni postaji igralce za denar—"mož ali cifra," ali po angleško "glava ali rep" ... Med igralci sem videl civiliste ali pa vojake. Nič boljše ni bilo v tem oziru, ko sem prišel v to mesto. Vstopil sem v restavracijo in slišal "glava ali rep?" Ako si prav blizu, hitro spoznaš, ali igralca igrata za veliko ali majhno vsoto.

Danes te vrste igralce, ki igrajo "mož ali cifra," nihče ne nad-leguje. Igra je videti zelo nedolžna, navidezno kratkočasenje s tistimi bakrenimi peniji. Ko pride mimo stražnik in vidi peni-je na tleh, lepo odkoraka naprej,

a tedaj pa pričnejo zopet igrati za dolarje in celo več.

Nekoč je neki mladenič igral za visoke vsote, a vedno vse izgubil. Povedal sem mu, da izgublja vsako pot najbrže za to, ker je tisti peni, s katerim so igrali njegovi pajdaši lahko tako narejen, da je na obeh straneh skupaj spojen in tako lahko ima na obeh straneh "glavo ali pa rep." Od tedaj naprej fant ni več igral, kajti pričelo se mu je svitati, da ga goljufajo.

Znano je, da poštenjak nikoli ne dobi, ampak samo goljufi. Milijoni so že zaigrali vse, kar so imeli, dočim se maste za njih denar profesionalni lopovi. Razumljivo, da slednji ne morejo živeti od zraka ali pa božje štíme.

V Ameriki ni strokovnjaka, ki bi bil zmožen izračunati, koliko denarja izgube ljudje pri raznih hazardnih igrah vsak dan. Ako se bo igranje nadaljevalo v tem tempu, potem bomo lahko rekli, da je Amerika dežela igralcev.

Veliko se igra za denar pri belem dnevu, vprico vseh, še več pa v raznih igralnicah, brlogih in beznicah.

Igralci so največji siromaki na svetu, ki zapravljajo težko prislužen denar, a profesionalni lopovi se pa reče na njih račun.

Frank Kroll.

VSAKEGA NEKAJ

Export, Pa. — Ze dolgo časa se pripravljam, da bom zopet napisala nekaj vrstic za našo Prosveto, katere je zelo priljubljena med člani in je več vredna za Slovence kot jo cenimo. Vsaka slovenska hiša bi morala biti na-očena na Prosveto.

Pravijo, da je bolje pozno kot nikoli; zato sem se odločila, da se ob tej priliki najlepše zahvaljujem vsem darovalcem in prijateljem, ki so se udeležili naj-ne zlate poroke, ki se je vršila

6. julija tega leta. Nameravala sem se zahvaliti vsem imenom v obliki oglasa, toda ker je bilo čez dvesto imen, sem vprašala pravnika Prosvete, koliko bi tala taka zahvala, sem dobila odgovor da \$35. To pa je malo preveč za naju, ki sva revnega tanu, zato vas prosim, da se za-lovljate, da se kar skupno vsem zahvaljujem. Iz srca želim, da si vsi, ki ste se udeležili najine-zlate poroke, tudi obhajali 50-letnico skupnega zakonskega življenja.

Zdaj pa bi nekaj rada napisala, toda ne vem kako bi začela, la bi bilo vsem prav. Vseeno bom napisala moje skromne mi-li. Nahajamo se v kritičnem položaju, zato moramo dobro premisliti, komu bomo oddali svoj glas na dan 7. novembra. Jaz sem revna rudarjeva žena, povrh tega pa tudi stara, sve-tujem pa vam, da pojdite volit in volite po svojem prepričanju, toda nikar se ne pustite zavajati in ne poslušajte onih, ki so naši sovražniki. Volite za tistega, ki nam je dal kos kruha in ne za tistega, ki še obljubljuje, da ga bo dal.

Dragi rojaki! Samo priključite si v spomin, kako malo oblike in obuvala je bilo na razpolago,

ko nas je "komandiral" Hoover. Ne smemo pozabiti Hooverjevih "vasi," krušnih vrst in velike brezposelnosti! Slišala sem, ko nekateri pravijo, da Roosevelt skrbi samo za stari kraj, a Hoover ni dal nič. Toda dal ni nič tudi nam delavcem, temveč samo vampežem. Oni so imeli polne torbe, delavci pa ničesar. Roosevelt je šele nam pokazal, kako bi morali delavci živeti. Jaz sem v Ameriki že 33 let, toda delavci še niso nikoli imeli toliko obale. Čevljev in denarja na razpolago, kot sedaj.

Nekateri tudi dolže predsednika, češ, da je on zanel vojno. Vsa pameten človek bi moral vedeti, da to ni resnica. Vojne so bile in bodo, ko nas več ne bo. Pred kratkim sem govorila z neko mlado žensko in dejala je, da ni še nikoli volila, a letos pa bo.

Ne strinjam se s Thereso Hrovat. Ne vem, ali so se nekateri ljudje s pametjo sprili, ali kaj? Ali so res že pozabili, kako je bilo pred 12 leti v času, ko smo imeli Hooverjevo "prosperite-to"? Theresa Hrovat je najbrže žena delavca, zato se ji človek res čudi, ko je napisala, da bi imela raje Hooverjeve čase, kot pa vojno. Škoda prostora v Prosveti za take dopise. Dopisnikarica piše, da ji bo morda kdo radi tistega dopisa stopil na nogo. Prav bi bilo, da ji ne bi stopili samo na nogo, temveč tudi na roko.

Malo je takih mož kot je pred-sednik Roosevelt, zato bo njego-vo ime zapisano v zgodovini z zlatimi črkami.

Torej, delavci, pojdite vsi volit na dan 7. novembra, da ne bo-djo zmagali republikanci, kajti če oni zmagajo, potem se nam bo godilo še veliko slabše kot v času Hooverjeve administracije.

Pozdrav vsem čitateljem in dopisovalcem Prosvete.

Ema Žekar, 758.

O VOLITVAH IN DRUGO

Canonsburg, Pa. — Vojni metež je zadel vse ljudi v Ameriki. Tudi Slovence. Ker smo maj-hen narod, moramo pač slediti drugim in izvrševati svoje dolž-nosti, ki nam jih nalagajo. Tu-kajšnji Slovenci se približno ta-ko udeležujemo in gibljemo kot v drugih naselbinah. List Prosveto radi čitamo, kar je nam v korist.

Iz dopisov je razvidno, da se naši rojaki v raznih naselbinah zelo zanimajo za predsedniške volitve. Tudi jaz želim spregovoriti nekaj besed.

Tiste, ki jih bomo izvolili se-daj v razne državne in zvezne urade, bodo ostali na izvoljenih mestih štiri leta. Delavstvo bi moralo voliti pristaše demokra-tičnega socializma, toda zaen-krat še ni prilike za delavsko stranko in delavskih kandidatov ni na glasovnici, zato moramo pač tako postopati, kot najboljše kaže za nas.

V okrajih Washington in Green kandidira v državno le-gislacijo naš društveni član Pe-ter Iliš, ki je slovenske narod-nosti. On je bil poprej mestni svetovalec. On je zmožen in dober bojevnik za delavske pravi-ce.

Ne pozabimo na volilni dan svojih socialnih principov!
Marko Tekavec 138.

APEL NA ROJAKE V NORTH CHICAGO IN WAUKEGANU

Waukegan, Ill. — V sredini šte-vilki Prosvete sem omenila, da se je odzvalo lepo število Sloven-cov in Slovenk na sejo, katero je sklical odbor št. 9 JPO-SS in št. 36 SANSA v Slovenskem na-rodnom domu.

Ustanovili smo religiozno organi-zacijo. Izvoljen je bil odbor, ki ima nalogo zbirati denarne prispevke, kakor tudi oblačila, pe-rilo, obutev in sploh vse nujno potrebno blago za naše trpeče brate in sestre v Jugoslaviji.

Rojaki in rojakinje v naši na-selbini! Apelliramo v imenu tega odbora, da odprete vaša srca in velikodušno pomagate, da zbere-mo čim več za staro domovino. Vsakdo naj se zaveda, da narod iz katerega smo izšli, danes umi-ra v bedi in pomanjkanju.

Bodimo v tej akciji složni in ne oziramo se na politična ali verska prepričanja. Slovencev je tako majhno število na svetu, da sami zase ne pomenimo veli-ko. Slovanov pa je ogromno šte-vilo. Vsi se moramo zavedati, da je

pomoč našim ljudem v stari do-movini v splošnem nujno potreb-na, kajti zima in mraz sta pred durmi. Pomisliti moramo, da smo tu v gorkih domovih, siti in lepo oblečeni, naši v domovini pa so po večini brez zavetja, ni-majo zadostne hrane, so bosi, raztrgani in lačni. In skozi to gorje gredo že tri leta!

Prepričana sem, da se bomo skupno zavzeli, da jim vsaj malo olajšamo gorje. Zavzemimo se ter delajmo, kolikor nam je na-več mogoče, da jim z našo po-močjo vsaj nekoliko pomagamo prenašati bedo in trpljenje, ki sta jim ga prinesla trinoga Hit-ler in Mussolini.

Nar seji smo sklenili, da pri-čnemo takoj s pobiranjem oble-ke in drugih stvari. Vsa, ki ima namen kaj darovati, naj pri-nese v Slovenski narodni dom. Podpisana bo vsak večer od 7. do 10. ure v spodnji dvorani SND. Vsakdo bo prejel potrdilo o prejemu. Imena darovalcev pa bodo kasneje priobčena v časopisu. V primeru, da ima kdo več obleke in da mu je nemogo-če prinesiti, naj pa osebno sporo-či ali pa pokliče, in sicer: Maj 2967, ali: Maj 1288, ali Maj 3668.

Neki zavedni rojak je priprav-ljen zvoziti vse take večje pri-spevke v Slovenski narodni dom.

Obračam se s prošnjo do roja-kinj, če bi katera utegnla kaj pomagati pri krpanju, sortiranju ali pa zavijati, da bi se zglasila. Zavedajmo se, da čim več nas je pripravljenih pomagati, hitreje bo prišla pomoč našim ubogim ljudem.

Določeni so bili tudi nabiralci, kateri bodo šli od hiše do hiše. Naj ne bo med nami nikogar, ki bi ostal gluha na prošnje naših rojakov. Kdor hitro da, dvakrat da! Bodite brez skrbi, kar bomo zbrali skupaj, bo odposlano v najkrajšem času na Warehouse, War Relief Fund of Americans of South Slavic Descent, 282 9th Avenue, New York.

Rojaki in rojakinje! Odprite svoja srca in pomagajte trpeče-mu narodu, iz katerega smo izšli!

Za odbor:

Mary Celarec.

POSNEMANJA VREDNO
Cleveland, O. — Na zadnji seji SANSAve podružnice št. 39 v Clevelandu, je naš zavedni član Feliks Štrumbelj nam dal kar cel stotak za pol milijonski fond. Pol milijona dolarjev je sloven-ski delež za napolnitev ladje, ka-tera priplove iz Jugoslavije v kratkem. Več zavednih rojakov in skupin je že dalo stotake v ta namen. Prvi Clevelandčan je bil dr. F. J. Kern, drugi pa Feliks Štrumbelj.

Zastopniki so se tudi hitro od-zvali apelu za organiziranje skupnega odbora v prid takojš-nje religiozne akcije. Odbor ob-stoječ iz dvanajstih članov je bil takoj izbran in predlog odoben, da se skliče sestanek sličnih od-borov vseh SANSAvih podružnic, kakor tudi podružnic JPO-SS in Progresivnih Slovencev v Cleve-landu in okolici. Ta skupni od-bor bo koncem tega tedna že na delu. Združili bomo vse tukajš-nje akcije in upamo, da jim bo ljudstvo hitro in v polni meri šlo na roko. Pomoč je nujno po-trebna. Zima je že tu, bolezen, pomanjkanje in glad bo naraščal, ko se noči daljšajo.

Podružnica št. 39 priredi koncert v nedeljo, 12. novembra. Čisti preostanek tega koncerta je namenjen skladu za takojšnjo pomoč Jugoslaviji. Ravno ob času, ko pride ladja v pristanišče, bomo v Clevelandu imeli priliko dokazati našim ljudem v starem kraju, da jim stojimo ob strani in pomagamo kolikor nam je mogoče. Naše lepe pesmi, ka-tere bodo donele iz slovenskih grl tukaj v Ameriki, naj nesejo onstran morja našo globoko ču-stvo in našo močno vero v njih, v njihovo borbo in v njihovo bodočnost!

Odzivajmo se stoprocentno in napolnimo dvorano na St. Clair avenue v nedeljo popoldne, 12. novembra. Priskočimo na po-moč, ko slišimo apel skupnega odbora!

Mary Križančič,
tajnica št. 39 SANSA.

AGITIRAJTE ZA PROSVETO!

Neki ruski vojak je izvedel od pohabljenega fantka o nacijski brutalnosti. Ko so Hitlerjevci zasedli njegovo vas ali mesto, sta bila njegov oče in mati odpeljana na sušenijsko delo v Nemčijo, fantek pa je pobegnil in postal večna sirota. Pohabljenec je postal valed zmrtjenjenja udov.

Jugoslovani v Mehiki

Piše J. Z. List
(Se nadaljuje.)

V tistem času je odbor slučajno postelji sovjetskega poslanika, ki ga povabimo na slavnost, ki je tedaj pripravljala naše društvo ob priliki narodnega jedinstva. Med drugim je razgovor slučajno nanesel tudi na naše hipne nepravilnosti v društvu. Poslanik nam je takoj jasno in odkrito omenil, da se kot svetovni diplomat naravno ni mogel ne more in noče vtikati v notranje zadeve našega društva, da pa nam kot docela pristojna oseba in naš prijatelj priporoča treznost in pripravljenost nad vse drugo, to se pravi, da se o razmerah, kakor so sedaj vladale po svetu.

Moje mnenje in nasvet mi je bil drugi priliki izrazil kmalu potem tudi češki poslanik, iskren prijatelj in veliki občeudovalec našega naroda. Rezultat? Odbor je ohranil mirno kri in naše "politično" društvo je ostalo i vnaprej apatično, nestransko.

Vrem se ponovno k snovi, kjer sem jo ostavil. Letošnji glavni odbor sestavlja iz naslednjih članov: predsednik—J. Z. List, stalni član predsedstva g. Irina Krecarevic-Wendel, podpredsednik in blaginjak Ivan Gabelich, član v tretjem terminu—dr. Augustin Fodor, zapisničarica g. Sofia Eisner.

Splošno delovanje in politično udejstvovanje društva; milim, da najbolj pojasnim s tem, da vsaj v glavnih potezih na splošno orisem njega delovanje v teku pretečenega, to je drugega leta njegovega obstoja. Bilanco tekočega leta najbrž objavim ob priliki kasneje.

Z namenom, da se naše lastno članstvo podrobneje seznanimo z zadevami, ki se tičejo nas, ki jih lokalno časopisje ali dobljena preze ali pa objavljala ne dosegajo, je društvo priredilo v letošnji deseti predavanji v društvenih prostorih. Razen društvenih članov—dr. Fodor, dr. Savich, List—smo imeli v gostu priliko poslušati zanimive novice, ki nam jih je prinesel svoje obširne poti po Južni in severni Ameriki bivši jugoslovanski minister dr. Grga Agjelić, kateremu je društvo v ta namen priredilo poseben časten prejem. Pri drugi priliki nam je zopet podal zanimivo razpravo o aktualni politični in vojni situaciji v Evropi znani češki študent in političar Andrej Simeon.

Poslušajoč se prilik, ki nam jih je stavila na razpolago mehiška vlada, smo priredili v teku našega pretečenega poslovnega leta devet radijskih transmisij, in sicer po stanici XEDF (1060 KC) in XEXA (6175 KC), ki jo obratuje tukajšnje ministrstvo notranjih zadev (Secretaría de Gobernación). Govorili so bili deloma izvirni — dr. Weissmann, dr. Fodor, List, inž. Savich, inž. Waberer, Eisner—deloma prevodi članov ameriških časniških poročevalcev ter jugoslovanskih partizanskih bojevnikov, seznajajoč mehiško občinstvo z napor, cilji in uspehi našega naroda v sedanji borbi.

Radi pomanjkanja lastnih finančnih virov in godbenih organizacij smo programe izpopolnjevali z gramofonskimi ploščami sodobnih gerilskih pesmi, ki smo jih svojih prešli od Jugoslovanskega centra v New Yorku deloma pa tudi s slovenskimi in pevske točke s strani igranja oz. petja slovenskih članov našega društva. Med drugih naših simpatičarjev najpogostejši operni direktor Carl Alwin, ga. Lupe V. de Polovich, ga. Miroslava Stenova, in prvi v Mehiki javno pela slovensko "Partizanko" itd.). Naravno je, da tudi časopisja niso pozabili v svrhu širše naše propagande. Tako tukajšnje mehiške časopisje, kakor tudi o v Severni in Južni Ameriki pogostoma objavljajo obširna poročila o našem delu in naših stredstvih. (Jugoslovanski Ameriški Glasnik v San Franciscu, Hrvatski Svetelj v New Yorku, Slobodna Reč v Pittsburghu, Mundo Eslovo v Buenos Airesu, Mundo Eslovo v Lima, Peru, Ju-

goslovanski Glasnik v Santiago de Chile, El Popular v Antofagasti, Chile, itd.).

Ob priliki italijanske kapitulacije je priredilo naše društvo v svojih prostorih poseben velik častniški sprejem, na katerem je bilo navzočih dvajset domaćih ter severno in južnoameriških časniških poročevalcev. Govorila sta dr. Drag. Fodor o Narodni osvobodilni vojski Jugoslaviji ter J. Z. List o vprašanju naše severozapadne državne meje. Poročili sta bili v nekaterih listih objavljeni dobesedno (Epoca iz glavnega mesta Mehike, Mundo Eslovo iz Lima, Peru, ter El Popular iz Antofagaste, Chile), v raznih drugih pa le v daljših ali krajših izvlečkih.

Z mnogimi zavezniki, kakor tudi domačinskimi antifašističnimi organizacijami stoji društvo v najtesnejši zvezi, udeležujoč se njihovih shodov in javnih prireditve, bodisi korporativno potom posebnih delegacij, ali pa vsaj reprezentativno potom pismenih prijav in pozdravov.

Tako smo tudi v stalni pismeni zvezi z organizacijo Asocion de los Amigos de Yugoslavia v Habani, Cuba, kakor tudi z United Committee of South Slavic Americans in Združenih državah, s katerima si stalno izmenjujemo brošure, novine in drug propagandni material.

Istotako si seveda tudi pogosto dopisujemo z aktivnejšimi našimi rojaki, ki živijo oddaljeno od nas v notranjosti dežele

Kaj se godi v Španiji?

Napisal Herbert Seligmann

Najbolje informirani krogi v Washingtonu so prepričani, da Francov režim ne bo mogel preživeti konca vojne v Evropi. Ti krogi, ki dobro poznajo španske razmere, pravijo, da je najmanj 85 do 90 odstotkov španskega prebivalstva proti falangi, s katero je Franco še vedno kar najtesneje povezan. V tej opoziciji proti falangi se nahajajo pretežno večine ljudskih množic, in sicer ne glede na to, da-li stoji na desni ali na levi.

Že dvakrat prej je bilo pričakovati nemirov in izgrediv v Španiji, prvič, ko je padel Mussolini v Italiji, a drugič, ko je zaveznikom uspelo pregnati Nemce iz Francije ter tako pretrgati stik med Španijo in Nemčijo na kopnem.

Opozicija proti Francu je globoka in stara. Da se njegovim nasprotnikom do zdaj še ni posrečilo, prevrniti njegovo vladno, je pripisati različnim vzrokom. Omenjeni krogi so nekatere teh vzrokov imenovali:

1. Franco in nemška propaganda so v dušah španskega naroda zasadili strah pred komunizmom. To pa kljub temu, da je odstotek komunistov zelo nizek—pravijo, da ne presega 6% niti ne v takozvani "rdeči" Asturiji. V letu 1932 so imeli komunisti na Španskem komaj dva sedeža od 475

(Guadalajara, Cananea, Ciudad Obregon itd.).

Kot glaven društveni pozitiven aktivum, ki ga je doseglo naše društvo v svojem minulem poslovnem letu, pa smatramo na vsak način poleg ustanovitve Titovega pomožnega komiteja, s katerim se nameravam baviti podrobneje v prihodnjem odstavku tega spisa, kinsko galapredstavo v velikem mehiškem gledališču Cine Palacio ob priliki predvajanja prvega tu narejenega filma z jugoslovanskim obiležjem v ozadju "Cinco fueron escogidos" (Pet je bilo izbranih).

Pri snemanju tega filma je namreč sodeloval kot tehnični posvetovalac (technical adviser) naš tedanji blaginjak inž. Luis Waberer (Zagrebecan, bivši aktivni častnik v jugoslov. armadi), ki je na spreten način izposloval, da je odstopila proizvajalna firma Clasa Filma celoten dohodek te gala-predstave v korist našega društva.

Dasi — resnici na ljubo priznano — se tega filma žal ne more smatrati za nikak umetniško in tehnično dovršeni umotvor, je njega predvajanje vse-kakor doneslo društvu \$3000.00 mex. (nekaj nad 600 dolarjev) čistega dobička, ki ga je društvo nakazalo potom jugoslov. konzulu v Mehiki, gospoda Augustina Legorrete, v celoti organizaciji American Friends of Yugoslavia v New Yorku (takrat še ni bilo nikake zveze z narodno osvobodilno armado v Jugoslaviji) z naročilom, naj se denar porabi za nakup paketov za naše vojnike, nahajajoče se v osištih ujetniških taboriščih.

(Dalje prihodnjik.)

ve take, ki so postali nezanesljivi. Armada je prvo in poglavito Francovo oporišče v sedanji Španiji. Armada je še vedno skrajno nezaupna napram vsem levčarskim težnjam.

5. Falango sicer sovraži ves narod, in njeno članstvo ne presega več kot 10 do 15 odstotkov prebivalstva, toda v zameno je jako disciplinirana in izvrstno organizirana. Falanga nastopa z veliko brezobzirnostjo in krutostjo, Franco jo še vedno podpira, akoravno mu je Amerika jasno pokazala, kaj o njej misli. Opozicija proti falangi pa je razpršena, neenotna, nesložna. Poleg tega pa jo duši tudi neusmiljeno zatiranje.

Franco je poskušal obvladati svojo čedalje nevarnejšo situacijo s tem, da se je poskušal deliti od osištih v pogledu zunanjih politik, med tem ko je v notranjosti še poostil kruto zatiranje vseh elementov opozicije. Toda tudi ta nakana ga ne bo rešila, vsaj ne po mnenju teh poznavalcev razmer, v trenutku, ko se bo končala vojna v Evropi. Edino vprašanje je, da-li bo ta preobrat v Španiji prišel sorazmerno mirno in nekrvavo, ali preko velike in silno krvave revolucije.

Washingtonski viri navajajo tudi govorice, da se nahaja trenutno približno 10,000 Nemcev na španskih tleh, ki se bore v vrstah Francovega vojaštva. Po mnenju teh krogov ni na Španskem niti 600 nacistov, in večina od njih je celo internirana. Spraviti preko španske meje 10,000 Nemcev bi bilo nemogoče opraviti na skrivaj, po mišljenju teh osebnosti.

Kar se tiče odnosov med Španijo in Ameriko, gospodarska vojna je zdaj končana. Naše nakupovanje španskega materiala se je nehalo meseca aprila, ravno pred invazijo Normandije. Ta korak je bil že dolgo v naprej odločen in nikakor ni v zvezi z ameriško-španskimi političnimi odnosi. Časnikarji, ki trde, da temu ni tako, so napačno informirani.

Vsekakor pa je treba priznati, da je stališče Američanov in Angležev napram Španiji različno in celo nasprotno. Britanija je odvisna od Španije skoro za vse svoje dobave kalija in za 42% svojega železa. Poleg tega dobiva iz Španije velike količine oranž. Amerika pa ne dobiva iz Španije ničesar, kar bi bilo potrebno za njeno narodno gospodarstvo. Za Britance je misel na možnost revolucije v Španiji najbrže jako neprijetna, posebno ako bi imela ta revolucija motiliti mirni in redni dovoz omejenih surovin iz španskega ozemlja na Angleško.

Zedinjene države nimajo nobenih interesnih zvez z Francos. Zedinjene države tudi nimajo rade falango—kar je bilo Francu ponovno povedano z največjo jasnostjo.—ONA.

Poslanica pisatelja Adamiča

častnega predsednika jugoslovanskih Američanov ob osvoboditvi Belgrada po radiu preko OWI

"Ves svet je že slišal o tem, kaj se godi v Jugoslaviji. Jugoslavija je na tem, da postane svobodna in se znebi strahot nemške okupacije in sramote narodnih izdajalcev, njihovih pomagačev in sokrivcev. Za nas tukaj v Ameriki je to velika vest —prav posebno za one, ki so kot jaz bili rojeni v Jugoslaviji.

"Govorim vam vsem, ki se borite in ki delate v Jugoslaviji, kot častni predsednik Slovensko-ameriškega narodnega sveta ter kot ameriški pisatelj, ki mnoge izmed vas osebno pozna še iz časa svojega obiska v Jugoslaviji pred 11 leti. V teku zadnjih dveh let sem si prizadeval, da bi objasnili in raztolmačili Američanom čudoviti razvoj osvobodilne borbe, ki se začela v moji rojstni Sloveniji, ki se je potem vnela v Srbijo pod neposrednim vodstvom Tita ter se v teku zadnjih dveh let razširila po vsej deželi. Dolgo časa je vladala v Ameriki precejšnja zmeda glede dogodkov v Jugoslaviji. Danes pa razume skoro vsa Amerika, kaj se je pripetilo in zakaj. In Amerika je hvaležna in navdušena.

Mnogi Američani so spoznali v teku zadnjega leta ali pa v teh zadnjih mesecih, da je ono, kar se dogaja v Jugoslaviji, zelo rodno naša lastni ameriški revoluciji pred stoinšestdesetimi leti, v kateri so se tudi nazivali nekateri naših borec partizani. Vaši jugoslovanski partizani so celo zbudili v nas ponos na to, da so prvi svobodoborci, ki so se nazivali partizani, nastopili v ameriški zgodovini.

Večina Američanov je dobila silno globok vtis od maršala Ti-

Slovenska Narodna Podporna Jednota

2637-38 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Illinois

GLAVNI ODBOR

Izvršni odbor

VINCENT CAINKAR, gl. predsednik 2637 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER, gl. tajnik 2637 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.
ANTON TROJAR, gl. pomožni tajnik 2637 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL, gl. blaginjak 2637 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.
LAWRENCE GRADISHEK, tajnik bol. odd. 2637 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.
MICHAEL VRHOVNIK, direkt. mlad. oddel. 2637 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.
PHILIP GODINA, upravitelj glasila 2637 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.
ANTON GARDEN, urednik glasila 2637 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.

Podpredsedniki

MICHAEL R. KUMER, prvi podpredsednik Box 64, Universal, Pa.
CAMILUS ZARNICK, drugi podpredsednik 3307 W. 65th St., Cleveland 2, Ohio

Distriktni podpredsedniki

JOS. CULKAR, prvo okrožje 417 Woodland Ave., Johnstown, Pa.
JAMES MAGLICH, drugo okrožje R. D. No. 1, Oakdale, Pa.
RAYMOND TRAVNIK, tretje okrožje 7926 Middlepointe, Dearborn, Mich.
JOHN SPILLER, četrto okrožje 3979 Randall St., St. Louis 16, Mo.
URSULA AMBROZICH, peto okrožje 418 Pierce St., Eveleth, Minn.
EDWARD TOMSIC, šestto okrožje 833 W. 7th St., Walsenburg, Colo.

Gospodarski odbor

MATH PETROVICH, predsednik 263 E. 151st St., Cleveland 18, Ohio
VINCENT CAINKAR 2637 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER 2637 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL 2637 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.
JACOB ZUPAN 1400 So. Lombard Ave., Berwyn, Ill.
LONALD J. LOTRICH 1937 So. Trumbull Ave. Chicago 23, Ill.
RUDOLPH LISCH 700 E. 26th St., Euclid 17, O.

Porotni odbor

ANTON SHULAR, predsednik Box 27, Arma, Kansas
FRANK VRATARICH 319 Tener St., Luserna, Pa.
FRANK HARBIC 19011 Muskoka Ave., Cleveland 19, Ohio
ANDREW VIDRICH 706 Forest Ave., Johnstown, Pa.
JOSEPHINE MOČNIK 778 E. 188th Street, Cleveland 19, Ohio

Nadzorni odbor

FRANK ZAITZ, predsednik 3301 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.
ANDREW GRUM 17183 Snowden, Detroit 31, Mich.
JOHN GLIP 231 So. Prospect Ave., Clarendon Hills, Ill.
FRED MALGAI 25 Westlawn Ave., Peru, Ill.
JOSEPH FIFOLT 1237 E. 60th St., Cleveland 2, Ohio

Glavni izdatniki

DR. JOHN J. ZAVERTNIK 2319 So. Ridgeway, Chicago 23, Ill.

ta, njegovega sijajnega in hrabrega vodstva. Mnogi izmed nas smatrajo, da je on ena velikih osebnosti, ki je prišla napovršje v tej strahotni zmešnjavi groze in slave v tej vojni. Mnogi izmed nas smo polni občudovanja, ko čujemo imena drugih jugoslovanskih prvakov—Josipa Vidmarja, Vladimirja Nazora, Ivana Ribarja, Borisa Kidriča in generalov Popovića, Dapčevića in drugih. Pozdravljamo vas vse.

Zdaj, kot sem rekel in kot vi celo boljše veste kot jaz, je dan vaše popolne osvoboditve—tik pred nami. Želim, da bi vedeli vsi vi borci in patriotje, da so mnogi izmed nas v Ameriki navdahnjeni s ponižnostjo, ko gledamo na vaše vojaške in revolucionarne uspehe, da delimo z vami občutek zmaganosti, da bomo nadaljevali svoja prizadevanja, da vam pomagamo materialno in moralno v teku mesecev in let, ki prihajajo, ter da smo tudi prepričani, da boste vi sami storili vse potrebno v smotru, da vaša zmaga, ki je tudi naša zmaga, požene v bodočnosti kati tistega cvetja, ki so si ga zaslužila hrabra ljudstva Jugoslavije.

SMRT FAŠIZMU! SVOBODA NARODU!"

Govor maršala Tita

na proslavi druge obletnice ustanovitve prve dalmatinske udarne brigade dne 12. septembra 1944

Tovariši borci, oficirji, podoficirji in politkomisarji prve dalmatinske brigade in drugih edinic XXVI. divizije! Danes praznujemo rojstni dan ene izmed najboljših naših edinic: obletnice ustanovitve slavne prve dalmatinske brigade.

Predno govorim dalje, oddajmo pozdrav junakom, ki so žrtvovali svoje življenje za svobodo našega naroda v prvi dalmatinski brigadi!

Prva dalmatinska brigada je nastala iz malih partizanskih odredov, ki so se drznili dvigniti se proti sovraženemu okupatorju še v prvih dneh okupacije leta 1941. Slavna je pot, po kateri je korakala prva dalmatinska brigada. Ustanovljena pred dvema leti iz številnih partizanskih odredov Dalmacije, ima za seboj sijajne vojaške zasluge.

V številnih bitkah je utrpela ogromne žrtve, utrpela tako velikanske žrtve, da je danes med vami zelo malo onih, ki so tvorili vašo brigado ob njenem začetku. Borbe pri Livnu, borbe pri Jajcu, borbe v centralni Bosni in njen sijajni pohod v največjem mrazu in globokem snegu v dolino Neretve, kjer se je v četrti sovražni ofenzivi razvila najsičajnejša bitka naše osvobodilne borbe; bitka za osvojitve silno utrjene Prozora, da bi se odprla pot za rešitev naših ranjencev, zatem dolgotrajna bitka pri Konjicu pa borba na snežnem Prenju v najhujši zimi, brez hrane ali tople obleke; borba v Hercegovini in Črni gori, pri odbijanju zahrbtnih napadov narodnih izdajalcev — četnikov Draže Mihajlovića.

Vse te bitke so priborile prvenstvo prvi dalmatinski brigadi, ki stoji v vrstah naših najboljših udarnih proletarskih brigad. Slavne bitke v peti ofenzivi, ko je morala prva dalmatinska brigada s svojimi prsi prebiti skrečeno pot preko valovite Drine, da razbije sovražni obroč —so dokazale, da ni tako težavne odredbe, ki bi ji sinovi Dalmacije ne bili kos. Poleg fantov so

tudi mlada dekleta, ki so komaj pričela življenjsko pot, pokrili mrzli valovi Drine in poslednji pozdrav so prožili prameni njihovih las, ki so se vili po razburkanih valovih. Ali ta poslovitni pozdrav je klical: OSVETITE NAS! V vseh kasnejših bojih je prva dalmatinska brigada vedela, kako osvetiti svoje tovariše.

Prva dalmatinska brigada ima velike zasluge za vstajo naroda Dalmacije. S svojo borbo ni samo razžarila obrazov svobodoljubnega dalmatinskega naroda, nego je bila i pionir osvobodilne borbe Hrvatov, kajti baš sinovi Dalmacije so se v Hrvatski prvi dvignili in Dalmacija je prva položila na oltar svobode svoje najboljše sinove.

Zgodovina prve dalmatinske brigade je epična pesem, herojska borba. To je zgodovina, kakršna so zaslužile v tej borbi mnoge brigade naše slavne narodno-osvobodilne vojske; to je zgodovina junaške borbe narodov Jugoslavije za njihovo svobodo in neodvisnost, borba za boljše in srečnejšo bodočnost. In če so narodi Jugoslavije v tej težki in krvavi borbi utrpeli velike žrtve, niso bile te žrtve zaman, kajti razsvetlile so lice naših narodov pred vsem naprednim človečanstvom; kajti padle so za skupno zaveznisko stvar v borbi proti največjemu sovražniku človeštva: nemških in drugih okupatorjev. Poleg tega je v tej borbi prva dalmatinska brigada, kakor i vse druge naše edince narodno-osvobodilne vojske, bila nositeljica one ideje, s katero so danes prežeti vsi kraji naše zemlje, vsi pravi rodoljubi —to je ideja bratstva in edinstva jugoslovanskih narodov.

Danes imamo svojo narodno oblast, imamo najvišji organ narodne oblasti v Jugoslaviji—Antifašistično veče narodnega osvobodjenja Jugoslavije. To so velike pridobitve te vojne, plačane s krvjo in življenjem najboljših sinov Jugoslavije. V tej borbi nismo dokazali samo to, da se naši narodi znajo boriti, temveč tudi to, da se naši narodi znajo tudi sami upravljati. Skozi vas dobi teh nadloveskih naporov in

borb je padlo tudi precej očitkov od raznih strani. Bilo je raznih poizkusov, da se omogoči ta zgodovinska borba, ki jo vodi naš narod, toda premostili smo vse zapreke in danes ne obstaja take sile, ki bi nam mogla odvzeti te pridobitve, izvojene s krvjo in življenjem najboljših sinov narodov Jugoslavije.

Se je nekaj špekulantov, še so sovražniki, toda bilo bi nena ravno, če bi jih ne bilo, kajti sovražniki in izdajalci svojega lastnega naroda se ne morejo preko noči preleviti v rodoljube. Ti ostanejo izrodki, toda nadevajo si novo masko in podmene. To je mračna, nazadnjaška klika doma, ki ima svoje zveze tudi z inozemstvom, in sedaj, ko se nahajamo pred uro končne zmage, poskuša ta reakcija utrditi si svoj položaj, negledajoč pri tem niti na sredstva.

Požrtvovalni, od ljudstva započeti borbi našega naroda, katera se vodi za zaveznisko stvar, se je danes posrečilo v veliki meri razkrinkati te sovražniške nove, federativne, demokratične Jugoslavije. In ravno valed tega, ker so ti protinarodni elementi prešli na nove metode v svojem reakcionarnem delu, o sobito radi tega, ker so se skriili pod jagnjetovo kožo in se utihotapljajo v vrste narodno-osvobodilnega pokreta, postajajo nevarni in potrebno je največje čuvstvenosti vseh onih, kojim so drage pridobitve te vojne. Treba je previdno paziti na njihovo delo in jim preprečiti v naših vrstah doseči cilje, do katerih se niso mogli povzpeti, dokler so v odprti borbi stali na strani okupatorja.

(Dalje prihodnjik.)

"Vojna je peklo." je rekel ameriški general Sherman v civilni vojni. Da je res pravi peklo, je razvidno s slike, ki je bila sneta na otoku Peleliju na Pacifiku. Slika kaže ameriške vojsake, ki čistijsko zadnja gnezda japonskih vojakov.

WHOOO! BE SURE YOU TAKE YOUR DUES FROM THE BUTCHER

GORNJE MESTO

POVEST IZ ZAGREBSKEGA ŽIVLJENJA

BOGOMIR MAGAJNA

(Nadaljevanje)

Mancika je nekaj drugega. Krilan bi ostrel pred to lepoto, če bi jo poznal. Morda čuti to v podzvesti in zato njegov bes, da ne more do te tuje lepote. Mancika ne dvomi, da je umetnica, da je življenje v njej silno in polno duše, ki jo je podedovala od tistih dni, ko je stopala njeno ljudstvo peš skozi Rdeče morje. Ona je svečenica svoje vere in svoje ljudstvo ljubi do brezmejnosti. Zato bi ne mogel užaliti nikogar bolj, kot sem užalil Manciko, ko sem postavil Marijo nad njo. Razumela je dobro, da nisem mislil tedaj na telesno lepoto, ampak sem primerjal dušo enega sveta z dušo drugega sveta. Zato se hoče ona na vsak način osvetiti radi mojih besed in me zmagati. Žal, da ona ne ve, da to ni več potrebno. Ona Mancika, svečenica, je zmagala sredi belega templa in stoji njena duša čista, lepa in visoko nad nami. Ona druga, Marija, pa je živela samo malo časa in še tisto življenje sem jaz samo naslikal v svoji misli. Banjal sem: Ni več hlačinte, ni več gospe s stolpa, ni več Marije, Neki sredi samotnega otoka leži Dalija, moja duša, nekoč kraljična, sedaj ukleta v kačo. Zvila se je v svitek in nikjer ni sonca, ki bi jo odrazil. Jaz pa sem še včeraj mislil, da sem umetnik. Daleč tam med dvema gricema spi naokrog. Prišel bi lahko zlatolasi deček in rekel: Samo tri dinarje, kdor jo hoče videti. — Daj mi roko, Anica!

Ne da bi prekinil tok teh čudnih misli, se je poslovil in odšel na cesto. V trgovini je kupil kop evetja in se odpeljal na pokopališče.

Na zapadni strani so visle prosojne megle, skozi katere se je svetilila nejasna svetloba, sonce. Zidovje Mirogoja se je blede belilo v pokrajino. Nagrobniški so se molče vrstili med zaneženimi gredami. Nekaj neizrekljivo otožnega je ležalo nad pokrajino.

Ne bi mogel natanko povedati, kako je bilo v tistih urah čustvovanje medicinskega Simona. Ko je govoril z Anico, je bil popolnoma miren in njegove misli so bile jasne in ostre. Že na poti, ko je kupil rože, se je nekaj posebnega zganilo v njegovi duši. (Že mnogo poprej, ko sem dospel do tega poglavja, sem se bal, da mi ne bo mogoče polatiati tiste besede, s katero bi označil Simonovo dušo v tej uri.)

Bravec je čuden človek in njemu se zdi marsikaj, kar pisatelj pove, neverjetno in nemogoče. Kritika človek prenese, bravec ne boji, in prav on je tisti, ki bi mu človek rad nekaj povedal. Čim bolj se približa beseda tistim kramjem, ki so že skoraž onkraj mej tega sveta, tem težja je ta beseda in postane potem neizgovorljiva. Še o krajih, ki so onkraj pravljice, je mogoče govoriti, potem pa beseda onemi in le duša more še zaslišati; kajti ona ne pozna razdalj. Ko je Rembrandtu umrla žena, ki jo je tolikokrat gledal in slikal, je hodil veselo naokrog in ljudje niso tega razumeli. Nekak polmrak je bdel nad pustino. Beli kamni so ležali raztreseni po njej. Človek je blodil tri dni in tri noči po tistih mrtvih poljih. Ni našel živega bitja, da bi mu potožil svojo samoto — še trava je bila suha in se je mrtva privla k tlom.

Človek si ni želel več kruha, dati je bil lačen. Ni si želel več vode, dati so se mu od žeje spreminile ustnice v rane. Želja pa si je bitja, kateremu bi potožil svojo samoto. Polastila se ga je blazna želja, da bi kamni pričeli govoriti. Tako blazna je bila, da se je res sklonil k tlom in nastavil uho na kamen in trdno zaveroval, da bo ta spregovoril. Naenkrat se je razširila razpoka v kamnu in iz votline nad njo so zagorele oči v popotnika. Kamnite ustnice ob njej so se premaknile. Popotnik je slišal besedo. Ali naj jo povem?

Razen Jelke ni bilo v kapeli nobenega mrliča. Ležala je v preprosti, iz belih nepobarvanih desk zloženi krsti. Za njene košate lase ni bilo dovolj prostora v krsti in so padali neurejeno čez robove na mizo. Simon je to najprej zapazil in ne da bi mislil na kaj posebnega, je uravnal te lase. Razpoložil jih je ob vratu do li na prsi. Stopil je korak nazaj, da bi videl, če je lepo uredil. Tedaj je zagledal tudi šope cvetja ob Jelki in tako je vedel, da so bile Lina in njene tovarišice že tu. Rože, ki jih je prinesel s seboj in poprej postavil na mizo, je položil na njene prsi k rokam, ki so bile sklenjene v nemo molitev. Nato se je spomnil na očetov oder in se je zamislil, ali bi molil ali ne bi. Takrat je veroval v Boga in je molil. Sedaj je vedel, da je Bog, a vere ni imel več. Zato ni molil.

Bleda svetloba je padala skozi vrata, ki jih je pozabil zapreti. Zdelo se je, da se sončna lisa lesketa tik tam ob vratih. Simon je strmel v ta blede, razsvetljeni obraz in se čudil, da ni v tej uri niti najmanjše žalosti v njegovi duši. Dolgo je tako nepremično stal. Spomnil se je, da pi v življenju nikdar poljubil njenih ustnic. Sklonil se je in jih je poljubil sedaj rahlo in boječe. Potem je zopet dolgo opazoval blede obraz. Ker se Jelka ni prav nič premaknila, celo ustnice ni premaknila, je položil prst na njeno lice in lahno potresel glavo.

"Jelka!"

"Jelka!"

"Me ne slišiš, ti moje zlato srce, ti lepa prijateljica moje duše?"

"Jelka!"

Tedaj se je zasmejala. Polagoma so se ji premaknile ustnice, lahno so se zagibale, kot da bi šele sapica stopila izza njih.

"Jelka, ljubim te."

Odprla je oči. Le za hip so zasijale. Izgovorila je besedo in Simon jo je slišal. V prihodnjem hipu so bile oči zopet zaprte, ustnice hladne in nepremične. Simon je nekaj zakričal in je poln radosti zbežal iz kapele, begal nekaj časa med grobovi, ne da bi vedel, kam hoče. Potem je tekel skozi vrata, ki jih je zagledal pred seboj. Kupole so se zibale v nebo. Tekel je po rebri. Seže, ko je bil med hišami, se je spomnil, da je pozabil iti h grobarju in ga vprašati, kdaj bo pogreb. Obrnil se je in se vrnil. Toda sedaj je že ležala groza v njegovih očeh.

24.

Sredi noči je družba hrupno pripela iz Črnege jagnjeta. Tudi najeti soferji so se napili. Eden za drugim so se rinili na vozove. Simon se je pogledal na prvega tik soferja in potegnil Regino za seboj. Krilil je z rokami in objemal soferja.

"Jaz sem Rus. Bil sem knez in nekoč bogat človek," je blebetal sofer in odiral Simona od sebe. Simon se je grohotal. Vozovi so oddrveli na ilico in krenili v hrib. Kričanje in petje je zaorilo med zasneženimi drevesi, ki so bliskovito bežala nekaj nazaj. "Jaz pa vem za pot, sem že hodil tod s svojo ljubico na sprehod," je pel Simon stoji. Regina ga je silila: "Sedi, padel boš, Simon," je klicala. Simon je zagrabil z obema rokama za lase in mu stresal glavo. "Goni, knez, goni! Kje imaš regulator?" — "Pusti me, da ne zletim v drevo, da, v drevo!" — "Goni, knez!"

Ta je pogledal avto v zadnjo mogočo brzino. Polmesec na nebu, ki je bilo sedaj jasno in polno zvezd, se je zibal radi te blazne vožnje v ogromnih lokih na to in ono stran.

(Dalje prihodnjik.)

"Saj res, mati, hudo sem pijan!" se je zasmeyal naglas.

Ozrla se je na čizme, ki se jih je držalo blato za palec debelo.

"Kakšen pa si? Kod si hodil?"

"Bog vedi, kako sem kolovratil po polju! Glejte, toliko sem prinesel, da sem že komaj nosil!"

Vlekel je iz suknje kos za kosom, sladke špehovke, dišeče in mastne, lepo zapečene, polne rumenih ocvirkov. Nazadnje je položil na mizo še bob, ki je bil ves zmečkan.

"Vse to so mi dali!"

Mati ga je pogledala natanko in šlo ji je na smeh.

"Kaj si pijan, Lenart?"

S. Lev Landau, član časnikarskega glasila CIO, je dobil prvenstvo na razstavi slik v New Yorku. Opazuje svojo sliko, ki mu je prinesla prvenstvo.

VRHNJA PLAST

"Kaj če bi ga nagačilo?"

"Blagi ljudje so Julčeti, čeprav so bogati; ne pozabi nanje zvečer, ko boš molil!"

"Ne bom, mati!"

Mraz ga je stresel od premočnih nog ter mu segel spolzko prav na dno srca.

VII.

Mnogo prijateljev je imel Lenart, med ljudmi pa nobenega. Ljudje ne marajo tistih široko odprtih oči, ki gledajo predaleč in pregloboko, so zamaknjeni v svetla brezna sanj in slutenj.

Ob četrtkih je hodil v gozd po suha drva. Šel je najraje sam, da se je brez nadležnih prič pogovarjal s svojimi tovariši in prijatelji. Nihče jih ni imel toliko po številu, nihče tako lepih, odkritosrčnih in zvestih. Zanesel se je nanje, zaupal jim je brez dvoma in strahu; in tudi oni so zaupali njemu svoje najtišje skrivnosti, ki jih drugače plašno zaklepajo tujim očem. Komaj je stopil mednje, mu je bil lahek korak, so mu lica zardela, se mu je srce razvedrilo, odprlo se nastežaj svetlobi in ljubezni.

Pot je držala mimo razpale kapelice, nato skozi temno globel, obokano z visokim, košato razraslim leščevjem in zastraženo s temnim robidovjem, ki je iztegal in križalo svoje tenke, dolge veje od obeh strani. Ob deževnem času je tekel potok po tej globeli ter se pod kapelico porazgubil in potuhnil v farke in kotline. Poleti se je udiral noga v izpran, gladek pesek; le v hladnih kotih, kamor ni seglo solnce, so ostale blatne luže. Iz globeli se je vzpel kolovoz visoko v klanec, vil se po grapavi, pusti rebri, nazadnje pa se izgubil kakor potok, se razcepil v steze, ki so blodile križem po kamenju in grmičevju, mimo živih mej in podrtih plotov ter potonile po zapuščenih lazih. Nad puščavo so šumeli bukovci gozdi.

Tja se je napotil Lenart. Ob jasnih poletnih dneh je bil omamljen od vročine, ki je puh-tela iz razpaljenih tal, od belega, ožganega kamenja. Tako je bilo vse prepojeno s solnčno lučjo, da se svoje sence ni videl. Ljubil pa je tudi to puščavo, ki je težko sopla pod solncem; in ljubil je solnce samo, ki se ni več samotno in tiho vozilo po nebu, temveč se pojoč prelivalo od ob-

zorja do obzorja, oklepalo z vročim objemom ter pilo vase vse, kar je bilo na nebu, v zraku in na zemlji. Tudi on sam, Lenart, je bil prašek v tem vesoljnem, živem solncu, je bil žarek toplote in luči. Kadar je solnce obnemelo ter se ustavilo za oblaki in je strmela zemlja pusta in gola v svoji žalostni samoti, je bilo tudi njegovo srce kakor kamen med kamenjem. Bratstvo je vstalo, še zvestejše v tesnobi in bridkosti.

Ko je stopil v gozd, mu je bilo sladko in milo, kakor da je stopil v toplo izbo svojega pravega doma. Od vseh strani so ga pozdravljale prijazne besede, se mu je smehljalo tisočero ljubeznivih obrazov. Ni bilo treba šele kresne noči, da je razločno govorilo vse, kar je bil Bog v življenjem navdahnili. Vsaka stvar pa je govorila po svoje, s tako modrostjo in izkušnostjo, kakor ji je bila dana, z glasom zvonom in zamolkim, prešernim ali umerjenim, z dušo veselo ali potrtjo, z otroškim smehom ali s prevdarno resnobo starosti. Vse pa je poznal po imenu in licu in ljubil je vse enako; z veselimi se je smejal naglas, z žalostnimi je bil žalosten, z resnimi je modroval.

Slišal je in vedel, kaj je v svojem košatem vrhu pripovedovala izkušena bukev, razločil je pobožno molitev, smreke, v nebo zamaknjene. Svojo govorico sta govorili robida in malina, po svoje je šepetala visoka praprot. Poznal jih je, kakor da jih je vi-

Vaš spomin

ZA

UMRLIMI

Vaše cvetice

POSLANE ZA

POGREBE

V TOLAŽBO ONIM.

KI SE ŽIVE

KUHARSKA KNJIGA:

Recipes of All Nations

RECEPTI VSEH NARODOV

NOVA IZDAJA STANE SEDAJ

\$3.00

→ Knjiga je trdo vezana in ima 821 strani ←

Recepti so napisani v angleškem jeziku; posebej pa so tudi v jeziku naroda, ki mu je kuhinja posebej v navadi.

Ta knjiga je nekaj posebnega za one, ki se zanimajo za kuhanje in se hočejo v njem čimbolj izveždati in izpopolniti.

Naročite pri

KNJIGARNI SLOVENIC PUBLISHING CO.

216 West 10th Street

New York 11, N. Y.

del že v zibki, vse velike in male, prav do bilke na jasi, do zvončka v mahu, do mravlje pod stromom. Nad svetlim obronkom kraj gozda so se zibali metulji, bili so kakor kaplje božjega solnca, kakor drobne pesmi. Večnica se ni plašila, če je stopil na suho dračje; postala je na veji, vzdignila glavo in košati fep, gledala nanj z razposajenimi, črnimi očmi, vabila ga v višave, na veseli ples med vejami. Zaječ je hušnil izza grma, postregel z ušesi, potresel z belim smrčkom ter se napravil skokoma na svojo lačno pot.

(Se nadaljuje.)

Razni mali oglasi

"BUS BOYS"

STALNO DELO

DOBRO DELOVNO STANJE

Dobra plača—pridite še danes!

Oglasite se

Edgewater Beach

Hotel

v uposlovalnem uradu
5357 Sheridan Road

HIŠNICE—JANITRESSE

dobe 4-urno popoldansko delo

po 2:30 P. M. pri

BODINE ELECTRIC CO.

3254 W. Ohio.

SLUŽKINJA za splošno hišna dela, mala družina. Soboto in nedeljo prosti. Plača \$18.00. 104 South Parkside—AUSTIN 7611.

Ali ste naročili na dnevnik "Prosveto"? Podpišajte svoj list!

PETEK, 3. NOVEMBRA

Razni mali oglasi

Hotelske služkinje

in čistilke

STALNO DELO
DOBRE DELOVNE OKOLIŠINE
"Full" ali "part time," kakor želite
\$92.00 na mesec. Oglasite se

EDGEWATER BEACH HOTEL
v uposlovalnem uradu
5357 Sheridan Road

DELO DOBE "auto greasers." Pri-
lika naučiti se mehanične stroje.
Dobra plača. Oglasite se osebno
Mr. Bush—15 Chicago ave., Oak
Park, Ill.

280 AKROV FARMA—
akrov obdelano, ostalo šuma
pašnik. 10 glav živine. 2 konja
orodje ter koroza in oves. Cena
je \$8,000. Pišite na John G.
zynski—Necedah, Wis.

POTREBUJEMO
KOVAŠKEGA POMOČNIKA
za delo na Power Hammer
in nakovalu.
STENBERG FORGING CO.,
3717 Milwaukee Avenue
Phone Avenue 8290

"FRY COOK"
Dobra plača, vprašajte šefa
North Shore Hotel—Evanston.
University 6400.

FIREMEN—KURAJCI
za stoker kotel, nočno ali dneвно
delo, dobra plača.

YELLOW CAB CO.,
57 E. 21st Street.

PRODA SE 3-stan. 2-5 in 1-3 sobe
hiša v dobrem stanju, na 2041 W.
Homer St., Chicago 17, Ill.

Načrt za čisto električno kuhanje v vaši po-vojni kuhinji

Ne saj... Ne dima... Ne smeti. To je električno kuhanje! Ravno tako čisto kakor električna svetloba. Zelo važen pomen, ko pripravljate načrt kuhinje za vse življenje.

Električen štedilnik ne dopušča grdih črnih vlag, kvarnih vašim krasno dekoriranim stenam in stropu. Zavese in zagrinjala ostanejo čiste dalje časa. Ne bo vam potrebno čistiti loncev in ponev... umili jih boste skupaj z drugo posodo. Električen štedilnik pa boste umili ravno s tako lahkoto kakor površje porcelenaste mize. Obriše se le z vlažno cunjjo in v istem hipu se bo svetil.

Da, gospa Moderna, radovali se boste čistosti z električnim kuhanjem... tudi hitrost, lahkoto in štedljivost. Vaš spomin naj si torej takoj zabeleži: V moji povojni kuhinji moram imeti avtomatičen električen štedilnik.

COMMONWEALTH EDISON
COMPANY

TISKARNA S.N.P.J.

—sprojema vas—

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ.
DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojavnika daje vodstvo tiskarne
... Cene zmerna, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4894